

6631
66443
РАМАТИЧНА БІБЛІОТЕКА Ч. 1.

Л. ОТАМАНЕЦЬ

СИН ПОВСТАНЦІВ

драма на три дії

В-ВО „К Н И Г А Р”

Накладом Степана Ванкевича.

Львів 1938.

В Адміністрації „ГОЛОСУ”

можна набути такі видання:

Б. Кравців: ДОН КІХОТ В АЛЬКАЗАРІ. Збірка актуальних статей.

Ціна 2⁰⁰ зл. з пересилкою 2²⁵ зл.

О. Ольжич: РІНЬ. Збірка поезій найвизначнішого представника молоді української літератури. Ціна 0⁷⁰ зл. з пересилкою 0⁸⁰ зл.

Б. Кравців: СОНЕТИ І СТРОФИ. Збірка в'язничних поезій, нагороджена в 1933 р. (на вичерпані). Ціна 0⁷⁵ зл. з пересилкою 0⁸⁵ зл.

ПІСНЯ ПІСЕНЬ. Найкращий твір старинної літератури в перекладі Богдана Кравцева. Розкішне багато ілюміноване видання на бездековному папері.

Ціна 3⁰⁰ зл. з пересилкою 3²⁵ зл.

Беніто Мусоліні: ДОКТРИНА ФАШИЗМУ. Книжка творця і провідника сучасної Італії, що з'ясовує суть і тенденції фашизму.

Ціна 1⁰⁰ зл. з пересилкою 1¹⁵ зл.

Л. Отаманець: СВІТАНОК. Збірка поезій — патріотичних і лірики.

Ціна 0⁸⁰ зл. з пересилкою 0⁹⁰ зл.

**Книжки висилаємо
за попереднім надісланням грошей.**

Замовляйте розрахунковими переказами на адресу

„ГОЛОС”, Львів, Сикстуська 43а.

Число розрахункових переказів 249.

66
10
ДРАМАТИЧНА БІБЛІОТЕКА Ч. 1.

Л. ОТАМАНЕЦЬ.

6627
СИН ПОВСТАНЦІВ

драма на три дії

Нак. Льв. обл. № 9(15)-1941

В-во „КНИГАР“.

Накладом Степана Ванкевича.

Львів 1938.

W5(2-Yn)S-662

ДРУКАРНЯ „СЛОВО“, ЛЬВІВ, УЛ. ЧАЩЬКОГО Ч. 6. ТЕЛ. 276-24

ДІЄРІ ОСОБИ:

СТЕПАН, отаман повстанців, літ 35.

КАЛИНА, його жінка, літ 29.

ЮР, їхній син, літ 10.

ІРА, сестра Калини, літ 18.

ЮРОДИВИЙ, літ 60.

МАРКО, повстанець, літ 22.

ГЕРШЕР, літ 26.

БІКОВ, прапорщик добровольців, літ 20.

I. і II. саддати.

ПОВСТАНЦІ I., II., III., IV., V. і VI.

ІВАСЬ, товариш Юри.

Дія відбувається в Україні 1918 р. за часів
гетьм. Скоропадського.

ДІЯ І.

«Хата. Півінтелігентська обстановка. На головній стіні портрет Шевченка. На середині кімнати стіл, при нім два крісла. При вікні з лівої сторони проста лава. На лаві клячить Юр, опершись об вітрину. При нім мати-Калина. У правім куті стоїть бюро. На бюро годинник, порозкидувані книжки. Хата прикрашена килимами й рушниками).

ЯВА 1.

ЮР (плеще в долоні): **Мамо, мамо! Дивись: сонце, сонце!... О, бачиш?! На онтій (показує рукою) хмарі сіло... й котиться, котиться, мов галка золота... (Співає) „Сонце, сонце! глянь в наше віконце. Вшию опанчу — із шовку волқонця...“** (Весело зіскакує з лави, бігає по кімнаті. Збирає свої забавки: дерев'яне військо, гармати, скоростріли, авта... Підбігає до Калини). **Дивись: мамусю! Я вже йду на фронт... (Ходить маршем по кімнаті). Вперед! Вперед!... Позір!.. В лави гармати!.. Вогонь! Гриміть!... Вперед! Вперед! Розгромимо чорну гвардію... (Пристає знову коло Калини). Мамо, ми розгромимо — поб'ємо їх... І ти не будеш уже сумувати... (Калина в безрусі дивиться десь вдалеч). Мамо, мамо! Чуєш? Ти знову сумна... (Гладить її руку). Мамо, не журись, не журись!... Тато вернеться, вернеться... Він мені снівся, що приїхав на чорнім-чорнім таким коні... З ним було сім повстанців на білогривих. Він постукав у наше вікно — так тихо... і кликав мене вийти... Я вийшов, але тата не було вже... десь далеко шляхом дзвеніли копита і на небі сипалися іскри з чорних**

хмар. Не сумуй, мамусю. Він приїде... Ті повстанці розіб'ють ту тюрму де його замкнули... Розіб'ють так, як колись...

КАЛИНА (цілує його в чоло): Розіб'ють, розіб'ють... Я не журюсь вже... Дрібочко моя!...

ЮР: Не треба сумувати, матусю... Дивись, яке веселе сонце, як сміється воно й грається на шигах. Ходім, матусю напроти нього. Будемо йти, йти — аж генген під Канів... Там, де Тарасова могила мріє над степами, де гримить і журиться Дніпро сивий.

КАЛ. Ні, синку — сьогодні не підемо. Вже пізно... а це далеченько звідсіль — 15 верстов.

ЮР. А мені так хочеться там бути...

КАЛ. Колись будем...

ЮР.... Там могила з вітром розмовляє, що „колись в Україні ревіли гармати, колись запорожці вміли панувати“. Так чудно-чудно... отут (показує на груди)... Матусю, невжеж це все було колись?... І гетьмани і Тарас?

КАЛ.: Були, були...

ЮР: Так це все правда?...

КАЛ.: Правда, така чиста, як сонце на небі.

ЮР: А вони, ті гетьмани були такі, як цей, що в Києві? Що нашого тата замкнув у тюрмі? Кажуть, що він зрадив Україну.

КАЛИНА: Ні, не такі... Тоді була воля (знов задумується й дивиться вперед себе).

ЮР: А чому ж тепер не так як колись? Хіба ж цей гетьман москаль ?

КАЛИНА: Ні, він нашого роду і костей...

ЮР: А дід Охрім казав, що його кости московським м'ясом обросли... І тому він такий, тому він не наш.

КАЛИНА: Він зміниться, обростуть його кости... ісцільться його серце кров'ю нашою.

ЮР: І дідусь говорив про це. Але на це, казав, треба довго-довго ждати. Він зміниться, аж тоді, як заgrimлять повстанчі гармати, як посічуть його серце скорострільним вогнем... Тоді він оновиться і буде наш. Буде наш гетьман... Такий, як ті давні, як ті колись... Правда, мамусю?...

КАЛИНА: Так, так... буде, буде...

ЮР: Він в'їде у золоті ворота на білім коні... Так, як Богдан... І засурмлять сурми золоті на святій Софії йому назустріч.

КАЛИНА (тихо усміхається, гладить його розпромінену головку): **Так, так... мій вояче.**

(На дворі чути дитячий спів: „Гей, на горі там жінці жнуть“. Потім Івась кличе: „Юрку! Юрку!“ Юр збирає свої забавки й вибігає).

ЯВА 2.

КАЛИНА (Сама. Довший час стоїть мовчки коло вікна, а потім шепче): Розогнів дідусь його маленьке серце. Він же-ж увіляв огонь і в душу Степана. І цей вогонь запалив його небезпечною грою. І ось сьогодні може він упав десь там, на шляху... (Перерва). О, страшно... страшно і сумно мені на душі. Хоч навколо весна, хоч завітчались луги й ліси. Хоч чую золотистий сміх мого малого повстанця... Сумно. Мое сонце закривавилось. Степан, Степан... Все-все бачу його, що десь лежить у темнім, чорнім льоху, закривавлений і прикутий ланцюгом до стовпа. (Схилилась на вітрину й тяжко задумується. За сценою чути голоси Юри й Івася. Позирає за вікно й тихо всміхається). **Юрись... Юрись...** А може і справді прийде наш тато?... Приїде на білім коні й постукає в наше вікно... (Підводиться). О, яка радість розлилась у моїй душі... Щось там співає. Це серце збудилось назустріч тобі. О, друже мій єдиний!... Я розстелю його, як весняне листя під твої стопи... Бо ж і в'яне воно, як листя осінню. Боже, Боже, чому, чому ти післав твердий досвід на нас?!... (Знову мовкне, схиляється на вітрину. За сценою знов чути голос Юри й Івася, потім ще голос Гершера. Калина складає руки, мов до молитви й попадає в задуму)

ЯВА 3.

ГЕРШЕР (входить у селянській куртці й сивій шапці. Тихо замикає двері й стає. Завваживши Калину, скидає шапку): **Здрастуйте, хазяйко!**

КАЛИНА (здрігається, але не відвертається, — не чує):

ГЕРШЕР (підходить ближче й дотикає її рамя):
Хозяйко! Пані... отаманшо!...

КАЛИНА (злякано обертається й відскакує в бік):
Що?... Хто ви?

ГЕРШЕР: Та... я повстанець... листа приніс... (Виймає з кишені листа).

КАЛИНА: Листа?...

ГЕРШЕР (опанувавшись подає листа): Так, листа від отамана...

КАЛИНА (хвилюється): Від отамана?... З тюрми?..

ГЕРШЕР: Ні — лист із табору... Отаман уже на волі.

КАЛИНА (чимраз дужче хвилюється. Шепче дрижачи): На волі... на волі... (Бере листа в Герш., але він паде їй на долівку).

ГЕРШЕР: (підносить листа).

КАЛИНА (киває головою дякуючи, нервово рве коверту, дивиться на Герш.). На волі він? На волі?...

ГЕРШЕР: Так. Повстанці визволили...

КАЛИНА: Повстанці... Повстанці... (Шепче до себе й відходить до вікна. Читає листа. Герш. їдко сміється в її сторону).

ЯВА 4.

ЮР (вбігає злий. Підбігає до Калини): Мамо, мамо, чого він тут? (Показує на Герш.). Чого він тут? Не люблю його!... (тупоче ногами).

КАЛИНА (кладе лист): Що сталося? Не можна так...

ЮР: А він чого порозкидав нам повстанців?...

ГЕРШЕР: Даруй мальчик, я ненарошно це зробив... (Підходить до Юри, щоб погладити).

ЮР (зривається, перекидає): Мальчик... мальчик! Москалі так кличуть... Не чіпайте мене, не люблю вас. (Відвертається).

КАЛИНА (ніяковіє, заклопотано до Герш.): Вибачте, він в мене дуже впертий... Сідайте... (до Юри). А ти будь чемний. Так не можна. Повстанець листа від тата приніс. Тато вже вийшов на волю. (Звертається в сторону Гершера). О, добре, добре... дуже добре... Я скоро буду там... Йому, отаманові, скажіть,

хай не наближається до села. Хай буде обережний. Тут навколо шпигуни.

ГЕРШЕР (підлесливо): Так, я скажу...

КАЛИНА: Я буду в п'ятій — на Синій Полянці.

ГЕРШЕР: Добре. Я все скажу... (Протяжливо). На Синій Полянці. (Мнеться). Але я не знаю, де ця Поляна...

КАЛИНА (дивується): Не знаєте?...

ЮР (хапає Калину за руку): Мамо, мамо, не кажи, не кажи йому!

КАЛИНА (віднімає його руку): Що ж тобі, хлопче? Та це повстанець, Марко... Цей, що все приносив листи нам з лісу...

ЮР: Ні, ні. (перечить гарячо). Ні! не кажи йому!.. Він брехун — шпигун... Він не Марко...

КАЛИНА (здивована дивиться питаюче на Гершера. Гершер полотно, дрижить і мовчки гризе губами губи).

КАЛИНА (бере Юра за руку): Ти краще йди звідсіля.

ЮР: Мамо, я правду говорю. Він шпигун, брехун. Він не повстанець! Кожний повстанець знає де Синя Поляна... Він мені порозбивав моїх повстанців. Отак порозбивав, порозкидав по подвір'ї... (Показує).

КАЛИНА (сміється): Так?! То йди ж скоро... пильнуй їх, бо підуть тобі в розтіч по лісах... (випроводжує його за двері).

ЯВА 5.

КАЛИНА (схвилювано, нервово ходить по кімнаті від одного предмету до другого. Гершера ввесь час виминає. На кінець встає дуже близько напроти нього й каже, не мовби до себе): Ви певно новик, тут у нас всі знають цю Поляну. Всі — від малого почавши?...

ГЕРШЕР (затинаючись): Так, я недавно здесь...

КАЛИНА (здивовано зупиняє свій погляд на Герш): Здесь?...

ГЕРШЕР (блідне): Та тут у лісі. Я с Уманя...

КАЛИНА (знов ходить нервово по кімнаті): Але ж ви бували тут у нас... з листом. Я вас нераз бачила. (Присягається). Ви Марко...

ЯВА 6.

Входить Іра й веде за собою Юра. Він сумний. На очах грубі сльози. Під пахою несе пачку із забавками.

ІРА (весело, не завваживши Герш.): **Що ж це сталося, що Юрусь такий сьогодні сумний? Може ти, Калино, сварила на нього?** (гладить голову Юри...). **Скільки я не просила його, щоб сказав причину смутку, мовчав, лиш осьтих дві сльозинки викотилося на його сліпки.** (Обтирає хусточкою очі Юри й цілує його чоло). **Скажи, Юрусь...**

ЮР: Це нічого тіточко...

ІРА: Як нічого? Недаремно ж із твоїх козацьких очей дві сльозинки протиснулося.

ЮР (шепотом): **Бо... мама не вірить мені...**

ІРА (вибухає сміхом): **Не вірить? Бідний же ти... бідний...** (пригортає, в цій хвилині закріплює Гершера й похмурніє. Здивовано дивиться на Калину, тісніше до себе пригортає Юру).

ГЕРШЕР (хоче уникнути погляду Іри, відвертається до Калини, похапцем): **Я мушу йти. Пізно буде... йти. Пізно буде...**

КАЛИНА: **Пізно?... Добре, добре — підете... Синя Поляна...**

ЮР (перериває): **Мамо!... Мамо!...**

КАЛИНА: **Що це з тобою? Мовчи! (До Герш.). Зараз за лугами...**

ЮР (тупоче ногами. Підбігає до Гершера): **Геть! Геть! Ти шпигун! (наступає з кулаками).**

КАЛИНА (хватає його, затулює йому уста. Гершер скоро втікає, виходить).

ЯВА 7.

ІРА (мовчки підходить до Юри, бере його за руку, веде до лавочки. Сідає, кладе його голову собі на коліна): **Успокійся козаче... (До Калини). Що ж це сталося?... Що це був за тип?...**

КАЛИНА: **Це ж повстанець. Приніс листа від Степана...**

ІРА (здивовано): **Від Степана!? Як?....**

КАЛИНА: Він уже на волі... Втік із підвалу...
І... оце прислав листа з лісу — з Байраку...

ІРА: Чому ж Юр такий розхвилюваний?

КАЛИНА: Вмовив собі, що це не повстанець,
а шпигун...

Хвиля мовчанки.

ІРА: І мені він також не подобався. (Гладить голову Юри).

ЮР (підводить голову й шепче Ірі): Тітю, він шпигун... шпигун...

ІРА: Дивно мені, що Степан змінив післанця... Колись завсіди Марко приходив з вістями.

КАЛИНА (порушується): Як це? Що говориш? Це ж і Марко був.

ЮРА: Ні. Це був хтось інший що дуже схожий до Марка.

КАЛИНА (протестує): Ні, ні! Це не може бути!... Це Марко...

ЮР (що підчас розмови Іри з Калиною розклав свої забавки, зривається з люто затисненими кулаками): Це шпигун, шпигун!... Марко не валив мені моїх вояків-повстанців, не лаявся по московськи, як цей. Він не Марко, він шпигун. Він назвав мене: щеня гайдамацьке. О, дивися, як розбив мені отамана повстанців (Показує Ірі розламану фігурку). Він шпигун, шпигун.

ІРА: Бачиш, Калино, ти помиляєшся.

КАЛИНА: Як ти будуєш своє підозріння на такім факті, що й Юр, так шкода оспорювати: Чи це Марко, чи ні? Я не Юр — і не дитина. (Іде до вікна).

ІРА: Але ж Калино! Часом діти вірніше бачуть це, чого ми не можемо бачити взагалі. Ось так і тут з тобою. Перед нами, не дітьми, можна скрити злобу, підобравши красноречивих слів. Вистарчить, що хтось нам поручить когось. Дітей цим не обманиш. Для них вистарчить ось так, як Юрові зламати одну забавку, щоб їх серце відвернулось-відчуло приятеля, чи ворога. Бо їх душа так, як струна напнята — кожне найменше диткнення видобуває вірний звук.

КАЛИНА (нервується): Починаєш філософувати. Це все пусте. Хай би і це був хто інший — Степан знає, кого висилає.

ІРА: А хто заручив тобі, що це Степан його вислав?...

КАЛИНА (блідне): Боже мій! Але ж дивись: Лист, це ж його, його... Я ж найменші кривульки, ризки його знаю... (показує листа).

ІРА: І це ще нічого не доказує...

КАЛИНА (схвильовано): Дай спокій за своїми заввагами. Ти мене хвилюєш, виводиш з рівноваги.

ІРА: Не хвилюйся... Я вже мовчу... Я від першого погляду відчула відразу до цього іслання... (Задумується). Я десь бачила його... Ті гострі чорні очі... Десь у Винниці, чи десь... Не можу згадати коли й де... Бачила, бачила...

(Годинник б'є 5 разів).

КАЛИНА (зривається): Ах, вже пізно... (хватає чорну хустку — кидає — вбирає плаща, потім знов бігає схвильовано по кімнаті). Я йду. (зупиняється). Юресь, Юресь! Я йду й зараз вернуся. (обнімає Юра).

ЮР (тривожно): Мамо, мамо, не йди! Я боюсь..

КАЛИНА (обнімає його й цілує).

ЮР: Боюсь цього шпигуна — він... І може ти не вернеш (притулюється до Калини). Мамо, мамо, мені вчора снівся такий страшний сон — змії ссав твою кров — і червонів від твоєї крові. Я хотів його убити — але він ссав і ссав, і дихав полум'ям на мене...

КАЛИНА (гладить дрижучими руками його голову. Хочє говорити, але не може із схвилювання слова промовити): Юресь!... Юресь! (шепче).

ІРА: Так, так... останься Калино...

(Десь далеко чути гомін салдатської пісні: „Пайдьом Дуня во лесок...“).

ІРА (прислухується: О, я забула сказати тобі... У селі ціла дивізія, кажуть, розташувалася. Небезпечно самій ходити. Це карна експедиція. У селі гвалти, грабують москалі, що запопадуть.

КАЛИНА (з розпукою): Але ж я мушу, мушу... Зрозумій жеж — там Степан чекатиме... Ми так давно, вже 3 місяці, як бачились. Ти знаєш, як страшно я пережила цей день, як його зловили в засідці.

ІРА (роздражнено): Ти так говориш, що слово слова не держиться: Мушу, мушу, — бо це, бо те...

Ти ж не дитина. А як знову це буде засідка? А як цей післанець дійсно шпигун? Бо ж тепер до нас може тільки такий дістатися через тую гущу війська. Чуеш, чуеш? Здається, зближаються й у нашу сторону... (Дивиться крізь вікно і тривожно). Отак... Вже біля наших воріт. Стали і... (застигає в тривозі).

КАЛИНА (підбігає під вікно): Йдуть?!

ЮР (дрижачими руками ховає забавки).

ІРА (звільняє віддих): Пішли — далше. Один з них їдко стежив наші вікна. (відвертається). Калино, Калино!... Не йди... Такі страшні їхні очі... Засідка! Засідка! — кричить у моїм нутрі...

КАЛИНА (зривається): Засідка? О ні! Йду. Він там. Краще разом... (Біжить до дверей). Разом життя й смерть! (вибігає).

ЯВА 8.

Іра й Юр схвильовані, хвилини стоять мовчки, потім Юр зривається й собі біжить в сторону, розпучливо кличе: **Мамо! Мамо!** й вибігає).

ІРА (ще хвилинку стоїть заклопотана й тривожна. Потім зривається з жахливістю дізнаної свідомости, також біжить — з окликом): **Вже знаю! Вже знаю! Це Гершер!**

Кінець I дії.

ДІЯ II.

(Лісова поляна. Вечоріє. Зразу тихо, по хвилині зривається легкий вітер. Вітер нагинає гілля кущів ліщини. Поляна переділена кущами на дві частини — на праву більшу й ліву меншу. Зразу поляна пуста, потім на ліву частину з кущів висувається Гершер).

ЯВА 1.

ГЕРШЕР (помаленько підводиться, озирається навкруги, шепотом): Сюди, сюди! Нікого нема...

БІКОВ (виходить з кущів з двома салдатами): Так, ето „синя паляна“. (сміється). Да... у хахлов, бач усьо па їхньому. Поляна зелена — а вони синя...

ГЕРШЕР: Хіба це тому, що над нею висить клапоть синього неба...

БІКОВ: Да, да... красивий фон, правильно поезія...

САЛДАТИ: Н-н-да, патаму... (Дурновато сміються).

БІКОВ: Синя паляна, синій степ, сине небо... і... сині очі хахлушек... Флаг блакитної і цілої світ синій. Блакитнікі... найголовніше: сині очі хахлушечкі... (Виходить вправо, салдати знову сміються: Да! Да!... головніше!).

I. САЛДАТ: Дурной народ... Больш нічево не знаєт. Да.

II. САЛ. (до Герш.): У нас брат — вотка, камарінскій, бардак і разнія політическія удовольствія. Ех, да, как загуляем. Так, кровушка пальйотса...

I. САЛ. Да, да... Скучно тут. І грозной такой народ... Прідьотса удірать у сваю родную Тулу... (сідає на колоду, витягає кавалок газети й крутить сигаро, закурює й подає II. салдатові). Курі брат.

II. САЛ. (закурює): Саша, спой „салавя“.

I. САЛ.: Тішей сіді... Нельзя... Да кто услишїть...
Ех, дурной і грозной народ.

(Мовчанка. Гершер йде вправо, наслухує й стає
під кущем).

I. САЛ.: А етая еврейская морда з какой губернії?

II. САЛ.: С адесской.

I. САЛ.: Да, да. Адесса... харош город...

II. САЛ.: Землячок бивал в Адес?! А пароход відал?

I. САЛ.: Да чтоже, відал! — даже кушал!

II. САЛ.: Ех, дурачок — ведь ета железной. (сміється). А в Маскве бивал, землячок?

I. САЛ. (злий): Ну, что-же, как бивал?...

II. САЛ. (регочется): Бублічкі ти кушал?...

I. САЛ.: Дурак ти. Не обманїш — ето железной.

II. САЛ. (регоче): Ех, да — железной!... Ха, ха, ха!
Сматрі: а ето что? (витягає з кишені вареники, запи-
хає собі рота). Железной... Анука. Бері... железной!...
(подає I. сал., цей відмовляється). Я немношка пашу-
тіл... Панміаеш? Бері...

I. САЛ.: Да панімаю (бере вареник, їсть).

II. САЛ.: Кушай. Я украл в хазяйкі. Хароші край...

I. САЛ.: Н-н-да. Вскусная вещ. (їдять, запихають-
ся й курять).

II. САЛ.: Толька водкі ещоб, скуственный бил би
бал.

I. САЛ.: Да. Естественный. (запихає рота, курить
та закашлюється).

ЯВА 3.

БІКОВ (вертається): Что же ребята?...

(Салдати зриваються з повними ротами).

II. САЛ.: Табак, благородіє...

I. САЛ. (кашляє): Естествен... ст-в-ен... кабак...

БІКОВ: Вон, дуракі! (Б'є гарапою, заганяє їх за
кущі). Вон, сволота! — пашол по прїказу!

САЛДАТИ (зза кущів): Так точно благородіє...

ГЕРШЕР: Тихше, тихше, господін... Здається,
хтось йде (йде на ліву частину поляни, за ним Біков.
Прилягають за кущами).

БІКОВ: Кто?... Вона?...

ГЕРШЕР (гостро): Тіше!... Мабуть вона... (Здалечі долітає переривний гомін пісні).

БІКОВ: Ех, дура, дурочка! Пой, пой! Попадешся, канарею мой залатой...

ГЕРШЕР (штовхає Бікова): Да тіше. Почує й тоді, вот що (показує дулю) попадьотца...

ЯВА 4.

КАЛИНА (виходить із правої сторони поляни. Стає у краю поляни, наслухує та розглядається): Нема... А може... Ні, ні!... він прийде, прийде... Зажду на нього (знову чути гомін пісні). Хтось далеко десь співає (слухає), може він?... Ні, це не його голос. Якийсь дикий, страшний — о такий, як у моїм серці та тривога, що засіяв Юр своїми вигадками (опускає знеможено голову... Довша мовчанка).

БІКОВ (шепотом до Герш.): Не магу довше чекать... Може споймаєм?

ГЕРШЕР: Ні, тихо. Ще ні, він прийде — тоді.

БІКОВ (настирливимшепотом): Нет... не магу... Вона прямо багіня, Афродіт прекрасна... Пайду да вазму ёй, а ти жді таво супчіка, он міне не нужен.

КАЛИНА (оглядається): Що це?... здається, хтось говорив... А може це він, він... десь тут заховався. (радісно кличе). Степане! Не ховайся, ходи тут! Сте... Сте...

БІКОВ: Багіня мая...

ГЕРШЕР (сичить): Тихо...

БІКОВ: Малчать, еврейская морда!...

ГЕРШЕР (моментально добуває з кишені револьвер і грозить в сторону Бікова): Малчать, сволота! Бо куля в лоб... (Біков полотніє, але тихне).

КАЛИНА: Сте... (слухає). Ні, нічого не чути. Це хіба була злуда серця мого. Злуда або духи впавших на тій поляні борців за синій прапор... А може...? (тремтить...). Ух, як страшно... Засідка... Ні! Ні! Сте! (розпучливо наслухує).

(З лівої сторони лунає дикий регіт: У, у, у! Рубай! Бий! Це все мішається разом із дикою піснею: „Рубають мечем голови з плечей“).

КАЛИНА (полошитися): Тікати! Тікати! Звідсіль... (біжить вліво, вертається). Ні, ні!... не треба так... Він прийде... Назустріч йому... (вибігає вправо).

ЯВА 5.

БІКОВ: (зривається, хоче бігти за Калиною).

ГЕРШЕР (підносить револьвер): Кладіться господін.

БІКОВ (насуплюється й лягає): Да что же, ана... ана...

ГЕРШЕР: Тихо. Не безпакойтесь... Вона вернеться.

БІКОВ: Да ето уже терор-р-р...

ГЕРШЕР: Тіше приказиваю, бо в дураки господін пошиється.

БІКОВ (скрегоче зубами): Я прізову салдат...

ГЕРШЕР (натискає спуст ревл. і сміється їдко): Ну й що?... (Весь час гомін пісні наближається).

ЯВА 6.

ЮРОДИВИЙ (входить, розмахуючи костуром, докінчує старечо-храпливим голосом пісню):

„Рубає мечем голови з плечей,

А решту топить водою...”

Гей, гарні були ті давні роки й люди. Мечем, мечем усю наволоч кропили... Жидків, панків... Сіроманці по шляхах волочили... За віру, за віру! — правду нашу. (запалюється). Рубай, рубай! Бий! (Махає навколо себе кийком). Мечем, шаблею. Гей, гей! Хлопці! За мною! Я вішун божий!... Кличу шляхами вас... За віру нашу! За віру! (змінює голос). Що смієтеся? Я юродивий? Юродивий, юродивий... Я меч! Ви всі будете, станете юродивими... Всі, всі!...

БІКОВ: Что же то? Шльоппнуть ево!

ЮРОДИВИЙ: Чуєш? Чуєш? Під кожним кущем сидять вони... Чигають із кривавим ножем на вас... Не чуєте? З кривавим ножем з вашої крові... З крові вашого серця. Із серця глухого. О, поглухніть всі всі! Я кричатиму! Кричатиму. Я буду дихати полум'ям у ваші серця... (зривається, біжить...). Полум'я! Кров!... (вибігає вправо). Мечем! Мечем!... У-у-у — будіться! Вони тут, — тут!...

ЯВА 6.

БІКОВ: Что же то за дурачество?

ГЕРШЕР: Юродивий — значиться ,це мошенник.
Йому шльопнули двох синів і одну доньку.

БІКОВ: Кто?

ГЕРШЕР: Кто? Ми, наш „карательний отряд“.
Донька була така красавиця, як ота отаманша.

БІКОВ: І ви поігралися...

ГЕРШЕР: Ні, проклятуша на смерть загризла
Кузьнецова. Горлянку перегризла.

БІКОВ: Ех, героїка...

ГЕРШЕР: Героїка? Да. Вона мене різонула під
ребра штилетом і я тоді шльопнув її, ось так (наміря-
ється на Бікова).

БІКОВ (кидається вбік і кричить зі страху): Да
что то...

ГЕРШЕР (сміється): Не бійтесь, господин, я
жартую.

БІКОВ: Давольно уж етаво.

ГЕРШЕР: Да. Тихо, знову хтось іде...

Ява 7.

ЮР (вбігає): Скоріше, скоріше, Івасю. Ось уже Си-
ня Поляна.

ІВАСЬ: Може тут заждемо?

ЮР: Ні, ні, ходім, в Байрак. Ще може успіємо. (ви-
бігає, за ним Івась).

ЯВА 8.

ГЕРШЕР (зривається наздогін Юрові, але зупи-
няється. Йде вправу сторону поляни, дивиться просто-
себе й наслухує).

БІКОВ (підходить до Гершера): Гершер..., а мо-
же ані не придут? Уж пол часа как ана пашла... Я ка-
зал, щоб...

ГЕРШЕР: Господін, як мальчик. Треба заждать.
Вони будуть. Тут (сміється) найбезпечніше місце на
сходку. (десь далеко роздається гомін і тихне). Чуєте?
Треба заховатися. Це певно вона.

БІКОВ (затирає долоні): Да, да! Тіше... Ех, галу-бушка, хахлушечка мая, как странно я палюбіл тебя... Целий свет за тебя... Буде шампанское, вотка, гармошка... Ех, загуляем!... Барішня мая... А патом я романтическое признаніе произведу... На жаленах сваю любов обявлю... і будет как в едем ноч, ноч пламенной любви.

ГЕРШЕР: А як вона згордить?... Або й так, як донька юродивого запхає ножа у ваше горло? Що буде?...

БІКОВ: Но нет. Не безпакойсь!... Ана у мене будет тихая, как ребйонек. Палюбіть міня. Я брат удалой парень! Імел романси с разніми бонамі, артістками, а даже с князевной імел... Все дами в дур пападали от майх сантіментальних слов. Да, да...

(За сценою наближається веселе гуторення).

ГЕРШЕР (перериває Бікові): Ша! На місце господін. Це вони. Ви знаєте, що робити?

БІКОВ: Да. Я ейо а ти етаво супчіка — атамана.

ГЕРШЕР: Ні. Я змінив план... Господін прапорщик візьме його на мушку, як добрий „стрелок“. Потім схопите її. Я вискочу зза кущів ніби в її обороні і стрілятиму вгору на вас — і ви підете на втікача, салдати також. І тоді... я захоплю... Вона піде за мною тиха, як ягня, бо вважатиме мене своїм спасителем... Ви його шльопнете, бо пощо нам возиться з ним... Розумієте?

БІКОВ: Ех да харошій план... Хяхлушечка мая!... Любезная мая, целий свет ти мой... (Іде ховається на старе місце, лягає, до себе). Не дурной етот еврей — план как с штабс канцелярії.

ГЕРШЕР (злобно сміється до себе): Не дурний, буржуазна мордо! Шльопну тобі ззаду кулю так, як навчили мене в Москві мої друзі — Ляціс і Ягода... А хяхлушка буде моя. Я чекаю на цей день уже 2 роки. Пригадаю їй цей день, як я вився з пристрасти кохання в поросі біля неї, а вона тоді відопхнула мене... Пригадаю (люто), ех, пригадаю... Буду волочити по землі її... Уп'юся її принадами й відопхну так, як вона... Дам товаришам на забаву... (Йде й собі за Біковим. До салдатів). Ребята, а ви чули приказ?

САЛДАТИ (з кущів): Да! Да! Удирать!

ГЕРШЕР (сміється): Маладци!.. Так — один стріл і удіраєть!

БІКОВ (зривається): Что? Как адін стрел?

ГЕРШЕР (лягає біля Бікова, мовчки кладе пальця на уста, ладує револьвер — потім шепче): Наготовте, господін свого нагана.

БІКОВ (нервово ладує — дико, схвильовано): Ех, шльопну... шльопну!... Я первой стрелок. Пакотітса мазепінец на зельной траве, пакотітса...

ЯВА 9.

КАЛИНА (тривожно розглядається): А може не зупиняймося тут?.. Мені тут лячно чогось. О, слухай, слухай... Яка страшна глуша тут... (тулиться тихо до отамана). Ходім, ходів звідсіль, Степане... Ходім...

ОТ. СТЕПАН: (горне її до себе): Тихо, тихо... Чого ж тут бояться...

КАЛИНА: О, слухай... Щось шелестить...

ОТ. СТ.: (слухає): Нічого не чую... Це твоє серце таке полохливе... Калино, треба мати мужнє серце... Застаюй його... Застаюй, бо тяжкі й тверді дні тепер, таке як твоє серце не видержить їх... (Калина дрижить). Чи чуєш?

КАЛИНА: Так, так. Але я боюсь, боюсь тут...

ОТ. СТ.: Не бійся ж, я з тобою... (душе горне її до себе й цілує). Ось тут відпочинеш так, як я тут одпочиваю душею... (Сідає на колоді — Калина також). Я так тужив за цією поляною, там ізза крат... Хотів хоч раз ще бути тут, щераз поклонитися духові мого друга... що тут кружляє... на тій поляні. Він кликав в день і в ніч до себе. Все такого я бачив його, як тоді, коли він ось тут кривавими вустами промовляв останнє своє слово: Повстаньте!... Це слово мечем застрягло в моїм серці, вогнем запалало, лаяною заціпеніло в нім. Воно вічно врзалося у моє серце. Це не було його слово, це слово зродилося в серці віщим, божім... а повторяється воно там, де ціпеніє кров на вустах... О так! Там!... Де сповняється жертва великої та святої любови, любови до друзів своїх... Любови святої ось до цього шуму вих беріз, цих дубів, що гордо глядять у синь, до цього синього

неба, що простерлося своєю глибінню, ось до цієї зеленої землі, що просякнена кров'ю друзів наших, тепер і в далині минулій. Бо всі з цим словом падали ниць до землі...

ГЕРШЕР (шепотом злісно): І ти повториш його... впадеш і кров'ю захлинешся...

ОТ. СТ.: ...Я його вчув удруге... З ним на устах умирали два повстанці на подвір'ю Лукіянівки. Вслухані в те слово мої в'язничні співдрузі молились йому... Молились тим, що впли на подвір'ю.

КАЛИНА (дрижачи тисне руку от.): Тихо, тихо!... Знов, знов...

ОТ. СТ.: Що з тобою? Що знов?...

КАЛИНА: Знов... Хтось повторяв твої слова... А... може це засідка. Тікаймо, тікаймо звідсіля...

ОТ. СТ.: Успокойся! Це певно відгомін мій пролунав лісом... більш нічого... тут нема.

КАЛИНА: Ні, ні! Я чула виразно, як хтось повторяв твої слова... О, ходім звідси!... Мені страшно... Сумно, страшно на смерть!...

ОТ. СТ.: Бідна... бідна! Як же ж налякав тебе цей повстанець. Ех, збиточник цей Юр... Намну я йому чуба. (Витягає револьвер). Про смерть не згадує, я все йду назустріч їй... Ми її, не виминемо...

КАЛИНА: Тихо, тихо, не говори так...

ОТ. СТ.: Дитино моя... Ти ж, знаєш, що живу вами. Але моє життя не належить лиш нам... Його дала мені моя мати, щоб я його склав на жертвник...

КАЛИНА (бліда, хватає його руку, схвильовано): Згориш... згориш!... А ми, ми...

ОТ. СТ.: Що ж це з тобою?! Ти ж не раз сама це повторяла: — Усі ми до себе лиш частинкою належимо... І ти і я, і всі, всі... повинні згоріти на жертвнику України. Тимбільше тепер... коли знову кайдани готують на нас... Гріх... злочин тепер думати про своє щастя. А якщо треба буде цього, так треба сповнити останню жертву. О, слухай, слухай... Як глухо дзвенять кайдани. Це знову збивають їх звена: одно до одного ціпкіше. Батьківщина нас кличе забути свої турботи, забути себе й іти в її потребу, щоб знову не прийшов упадок — темна неволя. Батьківщина кличе нас: Повстати! Чи чуєш цей голос її, Калино!

КАЛИНА: Чую, чую його. (тихо шепче й ховає своє обличчя в дрижучі долоні).

ОТ. СТ.: Не заглушуй цього голосу...

КАЛИНА: Вогонь у моїм серці ніколи не згасав, він загорявся твоїм полум'ям... Я прийняла твою віру і вірю... Степане, але там клекоче...

ОТ. СТ.: Так, так! Хай горить, хай клекоче серце твоє бурею. Цим вогнем ми запалили тисячі, мільйони, завтра повстане Канівщина від клекоту його. Загорить, заклекоче, повстане й ціла Україна проти гнобителів, проти запродавців, проти ганьби договору гетьмана із Московщиною. Ти завтра всім скажи, щоб ішли в ліс, в Чорну Балку. Там підуть під синім прапором визволення на золотоверхий Київ... Підуть зо мною... Скажи Сенькові, хай розкине клич по всіх селах... (Калина дрижить). Що ж це, успокойся. Пощо ця тривога... Ось зараз ідемо (встає), а ти пам'ятай мої слова! Завтра...

ГЕРШЕР (підноситься, дає знак Бікову).

БІКОВ: Значить пора шльопнуть? (Прицілюється).

ОТ. СТ.: ...Завтра перемога, або смерть...

БІКОВ (стріляє й вибігає з засідки з криком, біжить до Калини, ловить в рамена. Калина тихо борониться, рветься до отамана).

ОТ. СТ. (ловиться за груди. Поволі клякає на землю, потім схиляється до землі й тихо говорить): Йди, не бійся... перемога... Калино... перемога... в серці наших...

ГЕРШЕР (вбігає, кричить): Хлопці! за мною! Рятуйте отамана! (Стріляє вгору. Біков пускає Калину й втікає... Гершер стріляє вдруге за Біковом, просто в потилицю. Біков біжить ще далше, потім падає з розхрищеними руками в поблизькі кущі. Чути гомін ніг утікаючих салдатів... їх крики довго не вмовкають. У тім часі отаман підводиться на коліна й підсувається до Гершера, хватає його за ногу й валить на землю. В змаганні пересуваються на ліву частину поляни).

Завіса спадає.

Кінець II. дії.

ДІЯ III.

(Ніч. Та сама поляна, що в II. дії. На лівій частині за кущем лежить мертвий отаман Степан. По його чолі спливає струмком кров. В лівім боці грудей по саму рукоять застромлений московський штик. Тиша, а згодом за сценою голоси повстанців; за хвилину вони входять скорим кроком, узброєні в що попало).

ЯВА 1.

I. ПОВСТАНЕЦЬ (озирається довкруги): Тут нікого немає.

II. ПОВСТ.: Малий хіба зо страху попримудував це все.

III. ПОВСТ.: Так і певно є...

IV. ПОВСТ.: Ой, ні, друзі мої! — Чому ж ніколи перед тим він не придумував подібного. І ці стріли потверджують його слова... Стріли впали десь у цім напрямі...

I. ПОВСТ.: Так, так. Десь ось тут близько... Три стріли і два різні вибухи. — Два й один...

IV. ПОВСТ.: Штаер і наган.

II. ПОВСТ.: А отаманів?

IV. ПОВСТ.: Мавзер.

III. ПОВСТ.: Ну, так, чого ж клопотатися й три-можити весь табір? Це певно по п'яному добровольці в небо стріляли. Отаман здивується, як застане в таборі лиш нашого Вареху.

II. ПОВСТ.: А потім насміється з нашої виправн. А найбільше дістанеться нашому малому повстанцеві.

IV. ПОВСТ.: Добре було б, якщо б по вашому сталося. Але тут щось криється... Марка ще від ранку немає; цього ніколи не буває...

II. ПОВСТ.: Певно загуляв у Марусі. (вриває): Ще це друзі? Чи чуєте?

(За сценою гомін, деь далеко притишений крик).

I. ПОВСТ.: Це певно наші з малим повстанцем... От краще ходім у табор...

III. ПОВСТ.: Ходімо. Нас чекає велика річ. Завтра похід шляхами предків наших...

(За сценою знов чути тихий крик. Повстанці насторожуються, слухають, крик змагає).

IV. ПОВСТ.: Друзі, за мною! (вибігає, за ним II. повстанець, остають I і III. повст.).

ЯВА 3

I. ПОВСТ.: Ходім і ми. Тут справді близько деь смерть...

III. ПОВСТ.: Боїшся? — Смерть — це ж наша дружина.

I ПОВСТ.: Ні, ні! Я не боюсь... Але вслухайся в ту тишу; вона тут близько... Її чорні крила ще не відшуміли... Ходи! (шарпає III. повст.). Ходи, Борисе. Дивись дві зорі покотилося небом — одна вже розсипалась, а друга деь вдаль полетіла й там догорить. Це дві душі.

III. ПОВСТ. (сміється): Ну, так прощайся, це твоя душа вже на п'ятах... А я закурю собі, як годиться козакові (закурює). Дві зорі... (сміється). Ех, ти все, щось придумаєш, щоб мені весело було, не дарма ж в інституті був.

I. ПОВСТ. (засоромлено): Не жартуй... я це у вас навчився.

III. ПОВСТ.: У нас? Ні! — А може... Але в нас учать також і мужности. Так мужности — твердого життя. (присідає й світить сірника, щоб запалити сигарку, зупиняється, не запалює сигара, кличе I. повстанця). Поглянь, що це тут... (світить другого сірника).

I. ПОВСТ. (схиляється): Це здається кров...

(В той мент вбігає Юродивий).

ЯВА 3.

ЮРОДИВИЙ: Кров, кров свячена... Кров нетлінная... Кров сторіками по степах України розлилась... (І і ІІІ. повст. стають заклопотані).

ЮРОД.: Кров юродивих... Не вірите?... О, Томи невірні... Діткніться мене — моя кров червона... Така сама, як ця, що тут на святій землі. Діткніться... (Розгортає на грудях сорочку, по його грудях спливає кров двома струмками). Бачите, кров юродивих. Кров... (клякає). Впадьте на коліна, цілуйте землю, кров'ю святою зрошену. Впадьте і будьте тихо-тихо, не розбудіть отамана... Хай спить аж до світанку... Хай спить, спить — на його чолі, на його серці кров свята, кров свята... (входить Марко).

ЯВА 4.

ЮРОД.: Дивіться... І на його руках кров... кров... кров... на поляні... на зелених покосах... кров процвітає всюди.

МАРКО (схвильований): Де... ота-ман? Де?

ЮРОД.: Ти листа приніс?... Ти спізнився, дуже спізнився... Він спить...

МАРКО: Дідусю...

ЮРОД.: Дідусю?... Ні, ні! Ніхто вже не кликатиме мене так, ніхто — я юродивий. Знаєш?

МАРКО: Добре, добре... Я знаю... Де отаман?...

ЮРОД.: Отаман? (пригадує). Отаман, а...! Тихо, тихо... Він спить, спить — ось тут... тут... Ходи зомною... (веде його в ліву частину поляни). Бачиш, китайкою вкриті його чоло...

(Марко й повстанці підбігають із криком до отамана).

МАРКО (схиляється над отаманом, трясє його): Отамане, отамане!...

ЮРОД. (легко відпихає Марка рукою): Не руш його, не руш! Хай спить!... Сон йому присниться лихий, не руш! (за сценою в далі знову глухий крик. Юродивий слухає, до Марка). Тихо, тихо... Це він... він... (витягає з похви повстанця багнет і біжить в напрямі гомону). Це він... він... там... (за ним вибігають також повстанці).

ЯВА 5.

МАРКО (сам, клякає біля отамана): Я спізнав, я спізнав... Прости мені отамане, прости! Я знаю свою провину... За це належиться мені кара. О, хай розірветься моє серце. Хай пеклом займеться моя душа за кожну дрібочку твоєї крові ось тут пролітої. (цілує простягнуту на траві руку отамана, завважує штилет, хватає його, безтямно). Так — це одинока мені заплата... Так заплата... Ось тут засну разом з тобою... Засну... Ні, ні! Не засну я! Я сторожитиму тебе... Твою могилу, щоб ворог зрадливий не розкопав її... Свою кров виллю тобі... бо вона вогнем пече мої груди... Зараз, зараз... (шукає серце на грудях). **Ось тут серце...** (підносить штилет. Входить Іра, здержує удар).

ІРА: Стій, стій, друже! (вириває йому штилет). Це сором, сором! Не так ми повинні вмирати. Тепер потрібної живої крові, щоб горіла вогнем в серцях Марків і запалювала нас всіх бажанням великих заграв. (Марко стоїть мовчазний засоромлений)

ІРА: Тисячі нас упало вже. Зо смертю їх не скінчилось наше життя... Отаман впав на шляху слави... Жити нам, щоб нести цей прапор, що він ніс (кладе руку на плече Марка, за сценою гомін). Чуєш? Чи чуєш, Марку? Це несуть і її... Це моя сестра Калина... Невже ж ми повинні в розпуці впасти на ножі? Дати цій наволочі грасувати?... (Марко зривається з молінням дивиться на Іру). Ні, о, ні! Стораз ні! Не розпука хай у нашім серці буде. — Хай повинь самопожертви, відплати палає в нім!... Хто боїться жити — цей вмирає... Ми жити хочемо, жити — й підемо проти всіх, хто схоче вирвати нам це хотіння... Чи не так, Марку? Дай руку... Разом усі підемо в життя. (Марко подає руку...).

ЯВА 7.

(Входять повстанці: I, II, IV, і VI. — II і IV. повст. вносять на сцену на сплетених ношах Калину. За ними входить Юр. З його очей котяться сльози.

КАЛИНА (поворнується та слабим, тихим голо-

сом звертається до повстанців): Це вже Синя Поляна?

II. ПОВСТ.: Так...

КАЛИНА: ...І отаман тут?... Чому мовчите? Несіть мене до нього... несіть... (повстанці переносять її в ліву частину поляни). Так... Так... Мое серце затвердло вже... Воно догоряє. Положіть мене близько нього... Я встанне діткнуся його долоні... так... (шукає отаманову долоню, схвилювано шепоче). Друже мій... друже... (мовкне з ослаблення). І вже твоя захолола... ось і зараз моя така буде... Разом ідемо, друже... Разом сповняється жертва... разом... (замикає очі).

ЮР (вибухає плачем, припадає до злучених рук отамана й Калини).

КАЛИНА: Це ти... Юрุษ? Ти... (гладить його голову). Тихо... Тихо...

ІРА: Ти плачеш?... Чи тямиш, що батько казав?... Син повстанців не сміє плакати — ти син отамана повстанців...

ЮР (зривається): Я не буду, не буду плакати... Ось дивись, тітю (ликає сльози), на оте вістря залянусь тобі — на це вістря, що в серці мого батька. О, вирвіть його, вирвіть!

КАЛИНА (тримтячи із схвилювання): Ні, ні!... Хай остане в його серці до вічного суду. Хай знають у тисячеліттях, що ті зрадою-підступом вели з нами боротьбу. Що за волю ми своє серце клали на вістрях... Це буде свідоцтво, що воля святиться полум'яною кров'ю — так, як він... Так, як він, що зложив серце у жертві святої справи... (уривається її голос і слабне. Голова опадає й опадають повіки. Лежить тихо, неповорушно).

ЮР (знов припадає до Калини): Мамо, мамо! (термосить її руку). І ти йдеш від мене?... Я сам... я сам.

КАЛИНА (відмикає очі): Не сам, не сам... Дивися (показує на повстанців), не самого лишаю тебе, не будеш сиротою... Це друзі — брати твої... Будь їм братом, будь їм сином....

ІРА: Будь сином жовто-блакитного стягу — так, як вони, так, як твій батько...

ПОВСТАНЦІ: Так, так. Будеш нашим братом. — Будеш нашим сином... — Сином блакитного стягу. — Доглядатимем тебе, як рідная мати. — Виростатимем

тебе під рокіт раннях сурм. — Щоб ти не забув святих слів останніх твоєї матері.

КАЛИНА: Чуєш, чуєш? Ти не сам... Ти син повстанців... ти не сам... чи чуєш?

ЮР: Чую, мамо... (горнеться до неї).

КАЛИНА: Слухай, слухай їх... (тихо гладить).

ПОВСТАНЦІ: Вітри сині звиватимуть твої кучері.
— Дощі срібні митимуть твою голову, як щира сестриця. — Сонце цілуватиме тебе, як рідная мати. — Ніч колихатиме, гай таємну казку шептати буде до сну буряного. — А ранки сині кликатимуть тебе нести стяги... Ті, що ніс твій батько. — Наш отамана рідний...

КАЛИНА: Чи будеш їх сином? Чи будеш їх братом?....

ЮР: Буду, буду, матусю... Їх сином, їх другом-повстанцем — отаманом буду...

КАЛИНА: І стяг понесеш?...

ЮР: Понесу... На вихорі срібному — по синіх степах літатиму. Зі мною будуть друзі мої — повстанці.

ПОВСТАНЦІ: Вогнем в серцях запалимо віру й правду.

КАЛИНА: Правду, що рідна земля це твоя мати.

ПОВСТАНЦІ: Що рідна земля це твоя мати.

ЮР: А ти, мамо, виглядати будеш мене, свого сина — отамана з походу. Вийдеш, аж ген-ген... за балку. А я ніччю приїду, приїду, як зорі янголи по небу розкрає... І заіржить мій сивий і сурма на шляху небо розкрає... Ти спатимеш і розбудить тебе. Почуєш, як задзвонять мої срібні остроги... Чуєш мамо? Чуєш?

КАЛИНА (тихо): Чую, сину... Сурма зарокоче... за-сурм... (хилиться й умирає).

ЮР (кладе голову на її груди): Ти обнімеш мене свого сина-отамана... Я розкажу тобі про це, як Дніпро нас вітав, як грало Чорне Море, як хрест горів Святої Софії. І ранком за ворота відпроведиш і закуритись срібний шлях за мною... Далеко... далеко...я син, я...

ПОВСТАНЦІ: Ти, син повстанців... Син заграви світанку, ти.

ЮР: Чуєш, мамо... Я син повстанців... Я син заграви світанку, чуєш? (термосить). Я син заграви, я твій син... Не чуєш? Спиш? Збудися! В загравах сурми... кличуть нас...

ПОВСТАНЦІ: Не збудиться. Заснула твердим сном. Сном вічним.

ЮР (тривожно дивиться навколо): Сном вічним? (глядить розпучливо на Калину, потім встає). Сном вічним... тіту, тіту!... сном вічним...

ІРА: Так, так... Сном вічним заснула... Вмерла вона, щоб зродилось нове життя, щоб зродилась нова твоя Мати.

ЯВА 8.

(Входить Юродивий, III і V. повст. ведуть Гершера).

ЮРОДИВИЙ: Ні, ні! Вона не вмерла. — Вона спить так, як він... Сурма розбудить її... Сурміть! Сурміть сурмачі! Щоб гомін лунав по всім степу, по Чорному Морі, по небі... До Бога долетів. Мати не вмерла... Спить... Роздерте її серце закривавилось... Сурміть, сурміть — хай ісцільться!... Сурміть! Хай чують в місті, хай чують у селі — хай увесь світ чує, що кров'ю святою — за семи горами срібними, за семи ріками, морями синіми, царство її воскресає. (до повстанців). Чого стоїте? Сурміть, кричіть: царство її воскресає! Царство вічне!...

ПОВСТАНЦІ: Царство вічне її! Царство на вістрях наших серць!...

ЮРОД. (до Герш.): Чуєш? Чуєш? Царство вічне... (люто). Ти розбійницького ножа показуєш мені?!... Роздавиш, розтопчеш нас? — Тисячі ножів запхаєш у наші серця... Мільйони сердець заклекоче в полум'ях і повстане... На кожному кроці шукатимуть тебе юродиві — і знайдуть... І... і вб'ють, вб'ють... За кров юродивих... Помста за зраду... Ось так — як тебе оцей самий ніж пошле до твого царства аду. (підносить ножа над Гершером).

I. ПОВСТ.: Ні, ні, діду! Так ні! — На цім ножі кров свята — кров отаманші. Негідний він його...

IV. ПОВСТ.: Він так, як Юда продав отамана.

III. ПОВСТ.: На осику з ним!...

ПОВСТАНЦІ: На осику, Юду, на осику!

ЮРОД: Юда? (дивиться навкруги, потім в очі Гершера). Юда — він? Юда...

ПОВСТАНЦІ: Він зрадою вбив нашого отамана — збещестив отаманшу.

ЮРОД.: Юда! Юда! (підступає до Гершера). Юда, зрадивши Христа повісився. Досьогодні тремтить осика із жаху на його спогад. Не на осику його — на суху вербу.

ПОВСТАНЦІ: На суху вербу — на оту, що при шляху стоїть...

ЮРОД.: Високо підтягніть його... Хай гайвороння злії кости рознесуть... Беріть його, беріть! (Повстанці закидають шнур на шию Гершера).

ГЕРШЕР (борониться, дико кричить): Помилуйте! Помилуйте!.. (падає на коліна). Помилуйте!.. я... я...

ІІ. ПОВСТ.: Гада не милують — гад все гадом. Тягніть його!...

(Повстанці тягнуть).

ГЕРШЕР (падає): О, будьте прокляті гої...

ПОВСТАНЦІ: Прокляття на тебе, чортів сину, там на сухій вербі. (виволюють Гершера вправо, там ще чути дикий жах його, потім втихає).

ЮРОД.: Кров святу бережіть... оту, що тут розіллялася на поляні. Висипте на ній могилу й поховайте отамана високо-високо... Хай бачить навколо нашу Україну...

І. ПОВСТ.: Хай вітри йому приносять вісті з цілої України.

ПОВСТАНЦІ: Кожну нашу думу про нього у заграві звиту.

(Сходяться всі повстанці й шаблями копають могилу, сиплять землю).

ЮРОД.: Високо-високо сипте могилу... Хай небо побачить, хай Господь почує, що житимем вічно... (клякає, за ним всі). І вбийте на її щиті його шаблю — отаманову шаблю блискучу. Вістрям до неба вбийте її... Бо воскресає царство вічне.

ПОВСТАНЦІ (підносять в екстазі шаблі, рушниці вгору й повторяють за Юродивим). Царство вічне воскресає!...

ЮР (підносить руки, потім клякає коло Калини): Мамо, мамо! Встань! Збудись! Царство наше воскресає...

КІНЕЦЬ.

Від Видавництва !

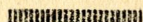
Ось цею скромною драмою Л. Отаманця :

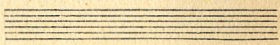
„Син повстанців“

започатковуємо видання нашої

„ДРАМАТИЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ“

Будемо старатися видавати лише кращі драм. твори—твори літературної стійности

Слідуючими числами нашої „Бібліотеки“ вийдуть ось які драми :

Ч. 2. С. Боярський :

„Червона каторга“

драма в 5 діях (про Соловки)

Ч. 3. Л. Отаманець :

„Юнаки або Смерть співачки“

драма в 3 діях (є це картина визвольної боротьби в Наддніпрянщині)

Ч. 4. Василь Пачовський :

„Байда—князь Запорозжя“

драма в 5 діях

(Притім мусимо завважити, що автор цієї драми Вп. В. Пачовський є записаний золотими буквами в нашій літературі. Це здобув Він своїми славними драмами, як „Сон української ночі“, „Сонце Руїни“ і інші).

**Також в нашім видавництві
появиться в першій половині
листопада ц. р. поема**

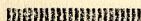
Л. Отаманця:

„Б А З А Р“

яка оспівує геройську смерть
359 повстанців-героїв упав-
ших під дулами московсь-
ких скорострілів у листопаді
1921 року, під містечком Ба-
заром на Волині.

Уривки поеми, як також і ці-
лість надаються на декля-
мації підчас святкувань Ба-
зарського Чину.

**Ціна 50 сот. з пересилкою 60 сотик.
Кольпортерам знижка 20 проц.**

Замовлення і гроші слати:

ПРОМ - БАНК, Львів, Гродзіцких 1.

Конто чекове П. К. О. 506.778. Біж. рахунок 308.

Читайте, передплачуйте

ЛІТЕРАТУРНО-
МИСТЕЦЬКИЙ
І НАУКОВИЙ
ДВОТИЖНЕВИК
ПІД РЕДАКЦІЄЮ
Б. КРАВЦЕВА

„НАПЕРЕДОДНІ“

домагайтесь **оказових чисел**

це ж найкращий і єдиний
літературний двотижне-
вик молоді української
літератури й мистецтва,
що змагається за нову
українську духовість

Адреса: Львів, Сикстуська 43а

Число розрахункового переказу 277.

0,90 (1986)

ЦІНА 1.50 ЗЛ.

РЛ **4550** у

6631

66443

РАМАТИЧНА БІБЛІОТЕКА Ч. 1.

Л. ОТАМАНЕЦЬ

СИН ПОВСТАНЦІВ

драма на три дії

В-ВО „КНИГАР”

Накладом Степана Ванкевича.

Львів 1938.